
HUR HAR DET GÅTT?
Högskoleverkets kvalitetsgranskningar år 2001

HUR HAR DET GÅTT?
Högskoleverkets kvalitetsgranskningar år 2001

Högskoleverket är en central myndighet för frågor som rör universitet och högskolor. Verket arbetar med kvalitetsbedömningar, tillsyn, uppföljningar, utveckling av högre utbildning, utredningar och analyser, bedömning av utländsk utbildning och studieinformation.

Högskoleverket

Birger Jarlsgatan 43, Box 7851

103 99 Stockholm

tfn: 08-563 085 00 fax: 08-563 085 50

e-post: hsv@hsv.se

hemsida: www.hsv.se

HUR HAR DET GÅTT?

Högskoleverkets kvalitetsgranskningar år 2001

Producerad av Högskoleverket i april 2002

ISBN 91-88874-84-2

innehåll Högskoleverket, utvärderingsavdelningen,
Charlotta Karlsson, Britta Lövgren, Ragnhild Nitzler och
Staffan Wahlén.

grafisk form Högskoleverket, informationsavdelningen

foto FPG International/Ken Reid

tryck Docusys AB, Västra Frölunda, april 2002

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning	6
Kvalitetsarbetsbedömningar åren 1999–2001	8
Bakgrund	8
Metoden	9
Slutsatser	11
Framtiden	15
Ämnes- och programutvärderingar år 2001	17
Bakgrund	17
Utvärderingsprocessen	17
Kvalitetssäkring av verkets arbete med utvärderingarna	22
Bedömarna	24
Studentperspektivet i utvärderingarna	25
Vad visar utvärderingsrapporterna?	27
Vilka utbildningar har utvärderats?	27
En sammanfattande analys	27
Generella iakttagelser	31
Varför ifrågasätts examensrätten?	34
Till regeringen	35
Referenser	38

» Förord

Högskoleverket har nu avslutat det första årets utvärderingar inom ramen för det nya kvalitetsgranskningssystemet. Ett stort antal granskningar har genomförts. Många personer – institutionsföreträdare, lärare, studenter, doktorander, bedömare och Högskoleverkets personal – har varit engagerade i arbetet. Viktiga resultat har erhållits och även ny kunskap.

Denna skrift är dels en redovisning enligt verkets regleringsbrev av arbetet med kvalitetsarbetsbedömningarna, dels en lägesrapport om arbetet med det nya kvalitetsgranskningssystemet. Högskoleverkets styrelse har diskuterat skriftens innehåll.

I den första delen av skriften redovisas erfarenheter från den senaste omgången av granskningarna av lärosätenas kvalitetsarbete. Genomgången omfattar bedömningarna åren 1999–2001, en bedömning av hur långt lärosätena har kommit när det gäller att

implementera kvalitetssäkringssystem samt utgångspunkter för det fortsatta arbetet med granskningar av kvalitetsarbete på lärosätetsnivå.

Den andra delen av skriften redovisar erfarenheter från hur metoden och utvärderingsprocessen för ämnes- och programutvärderingarna har fungerat samt presenterar resultat av utvärderingarna. De metodiska avsnitten är av vikt eftersom de redovisar erfarenheter som har betydelse för den fortsatta utvecklingen av utvärderingarna. Skriften avslutas med en genomgång av förhållanden som Högskoleverket vill göra regeringen uppmärksam på.

Sigbrit Franke
Universitetskansler

► Sammanfattning

I föreliggande skrift görs en sammanfattande analys av Högskoleverkets kvalitetsarbetsbedömningar på lärosätetsnivå och det första årets ämnes- och programutvärderingar i det nya kvalitetsgransknings-systemet. Intresset för det nya kvalitetsgransknings-systemet har varit stort både i Sverige och i andra länder. Ett stort antal studiebesök vid verket har genomförts och verkets personal har medverkat i ett flertal internationella konferenser.

Det visar sig, när andra bedömningsomgången av lärosätenas kvalitetsarbete hunnit halvvägs, att många lärosäten fortfarande befinner sig i kvalitetsarbetets inledande faser. Trots detta har alla, med några få undantag, gjort betydande framsteg och utvecklats i positiv riktning. Många lärosäten har dock ännu inte fungerande återkopplingssystem och kan därför inte peka på några egentliga resultat av arbetet.

Ett stort antal granskningar, 222 stycken, i ämnen dataologi, företagsekonomi, klassiska språk, lingvistik, medie- och kommunikationsvetenskap, nationalekonomi, svenska och nordiska språk, matematik samt teologi har genomförts under medverkan av 101 bedömare. Utvärderingsrapporterna innehåller en rad förslag till förbättringar

riktade till såväl ämnet generellt som till enskilda institutioner. En rad exempel på sådant som fungerar särskilt väl lyfts också fram. Det är glädjande att konstatera att få av de granskade utbildningarna har uppvisat sådana brister att de lett till allvarlig anmärkning eller att examensrätten ifrågasatts.

En återkommande iakttagelse är lärarnas pressade arbetssituation med påföljd att tiden för egen forskning och kompetensutveckling är minimal eller till och med uteblir. Krav på ökade ekonomiska resurser ställs allmänt, även om det i vissa fall pekas på att frågan bör relateras till det strategiska arbetet på lärosätet alternativt att man på politisk nivå tar reda på om det nuvarande resurstilldelningssystemet leder till avsedda effekter.

Ett flertal ämnen finns i mycket små miljöer med få lärare och få studenter. Flera ämnen har svårt att rekrytera nya studenter. I de flesta ämnena, undantaget företagsekonomi, läses A- och B-nivån av ett stort antal studenter, men därefter tunnas det ut ordentligt.

Förutsättningar och uppläggning av forskarutbildningen varierar mycket både mellan ämnen och inom ämnen. Små miljöer är en beskrivning som gäller för ett flertal forskarutbildningar. Profilerings-

samverkan och koncentration är råd som ges för att förbättra situationen.

Det formella studentinflytandet fungerar väl i de flesta fall. Kursvärderingar genomförs med större eller mindre intensitet i samtliga utbildningar på grundutbildningsnivå. Det är däremot sämre ställt när det gäller att återföra resultaten till studenterna och vidta nödvändiga förbättringar.

Den bristande jämställdheten kvarstår och det görs för lite för att förbättra situationen i traditionellt mansdominerade ämnen som teologi och national-

ekonomi. I svenska och nordiska språk råder ett motsatt förhållande med kvinnodominans både i grund- och forskarutbildning och i viss mån bland lärarna.

Avslutningsvis kan det konstateras att både kvalitetsarbetsgranskningarna och ämnes- och programutvärderingarna, trots olika fokus och olika bedömare, kommer fram till likartade resultat. Det gäller t.ex. kursvärderingars hantering och kritik av ledning och organisation. Frågan om internationalisering uppmärksammas i liten utsträckning.

► Kvalitetsarbetsbedömningar åren 1999–2001

Bakgrund

År 1999 påbörjades en andra omgång av kvalitetsarbetsgranskningar vid svenska universitet och högskolor. Denna uppföljande omgång av bedömningar har i huvudsak tre syften. Den är för det första inriktad på att följa upp de *rekommendationer* som gavs i bedömningsrapporterna från den första omgången (1995–1998). För det andra syftar den till att undersöka hur långt lärosätena har nått i att bygga upp ett system för *självreglering*. För det tredje är ambitionen att bedöma i vilken utsträckning lärosätenas kvalitetsarbete fått *genomslag* i hela organisationen. Vid 2001 års utgång har denna bedömningsomgång kommit halvvägs och omfattat 17 lärosäten¹. Uppföljande bedömningar av övriga universitet och högskolor har påbörjats och kommer att slutföras under 2002. Utöver dessa genomförs också kvalitetsarbetsgranskningar för första gången av ett antal högskolor².

Här redovisas en avstämning av det kvalitetsarbete som universiteten och högskolorna är skyldiga att

bedriva för att utveckla sin verksamhet. Den baserar sig i huvudsak på granskningar av de 17 lärosäten som under åren 1999–2001 har genomgått den andra omgångens bedömningar av kvalitetsarbetet. Redovisningen försöker ge en uppfattning om följande:

- **Metoden:** Konsekvenser av de förändringar som gjordes inför andra omgången avseende bedömningarnas genomförande.
- **Slutsatser:** Hur utvecklat är det systematiska kvalitetsarbetet vid universiteten och högskolorna?
- **Framtiden:** Förslag till det framtida arbetet med bedömningar av universitets och högskolors kvalitetsarbete.

Underlaget för denna avstämning är, utöver de ovan nämnda 17 bedömningarna, tidigare uppföljningar av första omgångens granskningar utförda av Högskoleverket: *Kvalitetsarbete – ett sätt att förbättra verksamhetens kvalitet vid universitet och högskolor?*

¹ Högskolan i Borås, Högskolan i Gävle, Högskolan i Jönköping, Blekinge tekniska högskola, Operahögskolan i Stockholm, Mälardalens högskola, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, Högskolan i Skövde, Högskolan Kristianstad, Högskolan i Kalmar, Högskolan i Trollhättan/Uddevalla, Karolinska institutet, Stockholms universitet, Lunds universitet, Uppsala universitet, Örebro universitet och Karlstads universitet. (För rapporterna se *Referenser*.)

² Malmö högskola, Högskolan på Gotland, Södertörns högskola och Stockholms Musikpedagogiska Institut.

samt *Dom, diagnose, dialog? En studie av Högskoleverkets gransknings- och bedömmerrapporter 1995–1998*³. Svaren på en enkät som skickades till de ovanstående 17 lärosätena inför arbetet med denna rapport har också ingått i underlaget. Dessutom har ordförandena för bedömggrupperna intervjuats.

Metoden

Två varianter av bedömning

Bedömningen har genomförts enligt delvis förenklade metoder i jämförelse med den första omgången. Lärosätena har fått välja mellan två varianter. I den ena genomförs en självvärdering som är inriktad på de tre ovannämnda syftena (se *Bakgrund*). En bedömggrupp med minst en deltagare från den första omgången, en representant för arbetslivet och en studentrepresentant genomför ett platsbesök

på lärosätet och utarbetar en rapport. Tjugotvå lärosäten har valt varianten med platsbesök.⁴

I den andra varianten förs flera (två–fyra) lärosäten samman. De gör var sin självvärdering som granskas av en bedömggrupp. Gruppen består av personer som medverkat i den första bedömningen av respektive lärosäte. Inget platsbesök ingår, däremot ett kortare möte med lärosätenas ledningar för att diskutera oklarheter och inhämta kompletterande uppgifter. Bedömningarna av lärosätena samlas i en rapport. Att de bedömts samtidigt har varit en följd av deras egna önskningar om när arbetet skulle genomföras och inte en strävan att föra samman lärosäten av liknande slag. Sjutton lärosäten har valt denna variant⁵.

I rapporterna om de lärosäten som valt varianten utan platsbesök har bedömgarna framhållit att avsaknaden av platsbesök minskar möjligheterna

³ Kvalitetsarbete – ett sätt att förbättra verksamhetens kvalitet vid universitet och högskolor? Halvtidsrapport för granskningen av kvalitetsarbetet vid universitet och högskolor (Högskoleverkets rapportserie 1997:41 R) samt Stensaker, B., *Dom, diagnose, dialog? En studie av Högskoleverkets gransknings- och bedömmerrapporter 1995–1998* (Högskoleverkets skriftserie 1999:5 S).

⁴ Högskolan i Borås, Högskolan i Gävle, Högskolan i Jönköping, Blekinge tekniska högskola, Lärarhögskolan i Stockholm, Operahögskolan i Stockholm, Stockholms Musikpedagogiska Institut, Lunds universitet, Uppsala universitet, Danshögskolan, Södertörns högskola, Högskolan i Halmstad, Högskolan i Skövde, Malmö högskola, Högskolan Kristianstad, Teaterhögskolan i Stockholm, Högskolan på Gotland, Konstfack, Linköpings universitet, Mithögskolan, Umeå universitet och Växjö universitet.

⁵ Mälardalens högskola, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, Örebro universitet, Karlstads universitet, Högskolan i Kalmar, Högskolan i Trollhättan/Uddevalla, Karolinska institutet, Stockholms universitet, Chalmers tekniska högskola, Kungl. Tekniska högskolan, Göteborgs universitet, Idrottshögskolan i Stockholm, Luleå tekniska universitet, Högskolan Dalarna, Sveriges lantbruksuniversitet, Dramatiska institutet och Kungl. Konsthögskolan.

att göra en rättvisande granskning. Intervjuer med ordförandena för bedömargrupperna anser att de korta mötena med lärosätenas ledningar på intet sätt kan ersätta platsbesöken. De påpekar dock att diskussionerna har lett till en bättre förståelse än vad enbart det skriftliga underlaget ger.

Bland de lärosäten som valt att avstå från platsbesök är uppfattningen splittrad. Några anser att den förenklade modellen är fullt tillräcklig, eftersom Högscoleverket nu genomför en omfattande utvärdering av ämnen och program. Andra menar att det är otillfredsställande att inte kunna få en mer fullständig genomlysning av kvalitetsarbetet. Denna fråga diskuteras mer ingående under avsnittet *Framtiden*.

Självvärderingar

Lärosätena anser att arbetet med självvärderingen har varit den viktigaste delen av processen. Detta gäller för båda utvärderingsmodellerna. Det har tagit mycket tid i anspråk, alltför mycket anser vissa, men skapat en god förståelse för kvalitetsutveckling och i några fall har regelbunden självvärdering blivit en del av ett internt utvecklingsarbete.

Den förenkling av utvärderingsprocessen som skulle karakterisera den andra omgången har lett till att självvärderingarna generellt blivit sämre förankrade inom verksamheten. De har i flera fall speglat enbart ledningens syn. Detta gäller både

modellen med och utan platsbesök. I synnerhet de bedömargrupper som inte genomfört platsbesök betraktar denna brist på förankring som otillfredsställande.

Bedömargrupper

Bedömargrupperna har liksom i första omgången varit sammansatta av personer i ledande ställning inom universitet och högskolor, representanter för yrkeslivet samt studenter. Tabellen nedan redogör för fördelningen mellan dessa grupper samt kön.

Tabell 1: Bedömargruppernas sammansättning.

	Högscole- representanter		Yrkeslivs- företrädare		Studenter	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
Antal bedömare	26	21	16	1	9	9

Källa: Högscoleverkets rapporter om förnyade granskningar och bedömningar av kvalitetsarbetet åren 1999–2001.

Av de 47 företrädarna för universitet och högskolor är 27 nuvarande eller förutvarande rektorer eller prorektorer, 8 är professorer och 12 universitetslektorer med administrativa uppdrag (prefekt, studierektor) eller nyckelpersoner inom den centrala högskoleförvaltningen (kvalitetsansvarig, enhetschef). Detta visar att en betydande del av lärosätenas nuvarande eller förutvarande ledningar medverkar.

Lärprocessen är därför sannolikt tvåfaldig; den gäller både de lärosäten som bedöms och de personer som deltar i bedömargrupperna och som kan använda erfarenheterna i sin dagliga gärning. I motsats till i ämnes- och programutvärderingarna medverkar få personer från andra länder än Sverige. Totalt fem bedömare kommer från Norge, Danmark och Finland.

Männen är i klar majoritet i grupperna totalt (51 män respektive 31 kvinnor), men detta beror framför allt på svårigheter att rekrytera kvinnor från näringslivet. Fördelningen mellan män och kvinnor när det gäller både högskolerepresentanter och studenter är jämn.

Slutsatser

Den första bedömningsomgången

Högskoleverket lät genomföra två utvärderingar av den första bedömningsomgången: dels 1997 då omgången hade kommit halvvägs⁶, dels 1999 då en extern granskning gjordes av samtliga publicerade rapporter mellan 1995–1998⁷. Utvärderingarna summerar bl.a. bedömargruppernas rekomen-

dationer och konstaterar att de flesta rör ledning och organisering av kvalitetsarbetet.

Rapporterna visade att ett engagerat arbete på vissa håll förekom bland lärare och studenter på institutionsnivå, men att ett medvetet kvalitetsarbete omfattande hela lärosätet ofta saknades. I få fall var institutionernas arbete relaterat till övergripande visioner, mål och strategier för utveckling av verksamheten vid lärosätet. Uppföljnings- och utvärderingssystem präglades inte sällan av brister ifråga om systematik, kontinuitet och täckningsgrad. Verksamhetsuppföljning och ekonomisk uppföljning genomfördes i regel oberoende av varandra.

Utvärderingarna konstaterade att kvalitetsarbetet på de flesta håll befann sig i en sjösättningsfas vilket gav det dubbla problemet att lärosätena var ovana att analysera kvalitetsarbete och inte heller hade så mycket att analysera.

Den sammanfattande bedömningen i utvärderingarna är att kulturen vid de svenska lärosätena utvecklas i riktning mot Det goda lärosätet, men att det fortfarande är lång väg kvar till ett systematiskt, kommunicerbart och all verksamhet omfattande kvalitetsarbete.⁸

⁶ Kvalitetsarbete – ett sätt att förbättra verksamhetens kvalitet vid universitet och högskolor?

⁷ Stensaker, B., Dom, diagnose, dialog?

⁸ Kvalitetsarbete – ett sätt att förbättra verksamhetens kvalitet vid universitet och högskolor? sid. 10.

Hur långt har lärosätena kommit?

Det systematiska arbetet med kvalitetsutveckling innefattar en struktur som förenklat kan indelas i fyra på varandra följande etapper:⁹

- **Planering:** Formulering av mål och strategier för kvalitetsarbetet.
- **Implementering:** Aktiviteter för att nå målen.
- **Uppföljning/utvärdering:** Utfall av aktiviteterna och värdering av resultatet.
- **Förbättring:** Åtgärder föranledda av resultatet.

Bara om alla dessa komponenter återfinns kan ett lärosäte anses ha uppnått ett självreglerat kvalitetsarbete och därmed möjlighet att värdera sin verksamhet på ett sätt som blir en fullgod del av verksamhetsstyrningen. Under den första bedömningsomgången arbetade de flesta lärosätena huvudsakligen med mål, några med aktiviteter och något enstaka kombinerade alla fyra. Hur ser det då ut i dag? Lever de svenska lärosätena upp till kraven på ett självreglerat kvalitetsarbete? När den andra bedömningsomgången har kommit halvvägs går det att konstatera att rapporterna visar en något splittrad bild. En grovt uppskattad indelning placerar lärosätena som följer:

Tabell 2: Översikt över lärosätenas utveckling mot ett självreglerat kvalitetsarbete.

	Planering	Implemen- tering	Uppföljning/ utvärdering	Förbättring
Antal lärosäten	4	5	5	3

Trots att tabellen kan verka en aning nedslående på så vis att fler än hälften av de granskade lärosätena fortfarande anses befinna sig i kvalitetsarbetets två inledande faser, visar rapporterna att i stort sett samtliga lärosäten – med några få undantag – har gjort betydande framsteg och utvecklats i positiv riktning sedan den förra bedömningsomgången. Det gäller även de lärosäten som i dag befinner sig i planeringsfasen och som under första omgången inte hade något egentligt kvalitetsarbete att visa upp.

Flera lärosäten är mitt uppe i ett implementeringsarbete som kännetecknas av att de börjar finna realiserbara former och förankring för sina valda strategier och att allt fler nivåer inom högskolan görs delaktiga i kvalitetsarbetet. Många lärosäten har dock ännu inte fungerande återkopplingsystem och kan därför inte peka på några egentliga resultat av arbetet. Men lika många lärosäten har kommit vidare och arbetar med att finna fungerande system för att följa upp vilka resultat som ansträngningarna

⁹ Deming, W. E., *The New Economics for Industry, Government, Education* (MIT Press).

har fått och för analys av vad resultaten innebär för den fortsatta verksamheten. Flera har här funnit former för återkoppling mellan nivåerna men funderar över hur de kan använda sig av det återkopplade materialet.

Kvalitetsarbetet vid tre av de sjutton lärosätena karakteriseras som imponerande. Två av dessa lärosäten är högskolor och ett är ett nytt universitet. De har utvecklat ett system med tydliga måldokument, tydlig ansvarsfördelning på olika nivåer och återkoppling mellan dessa nivåer. De betraktar inte kvalitetsarbetet som en isolerad process, separerad från övrig verksamhetsplanering, utan har lyckats integrera dessa på ett naturligt sätt. En del av de goda resultaten uppges bero på drivande ledningar och/eller att de har centrala handläggare som har haft ansvar för kvalitetsarbetet i många år och som har kunnat bygga upp både förtroendekapital, goda kontakter och en kunskap inom området. Vid dessa lärosäten har kvalitetsarbetet vunnit bättre gehör på institutionsnivå än vad fallet är på övriga universitet och högskolor. Ett av lärosätena har också satsat på akademiskt ledarskap och kunnat utnyttja detta för större förändringar.

På några enstaka lärosäten tycks kvalitetsarbetet helt avstannat som följd av bl.a. andra prioriteringar, omfattande omorganisationer eller inre splittringar.

Vad säger rekommendationerna?

Ett sätt att få en indikation på kvalitetsarbetets genomslag, och som också användes i utvärderingen av den första omgången, är att studera rapporternas rekommendationer inom olika områden samt deras antal/andel. I det följande presenteras ett antal observationer och jämförelser utifrån såväl den första som andra omgångens rekommendationer. Eftersom den andra omgången ännu bara hunnit halvvägs bör observationerna i första hand uppfattas som tendenser, snarare än som slutgiltiga utfall.

I den första bedömningsomgången kan konstateras att en överblick av rekommendationerna gällde planerna för att organisera och utarbeta mål för kvalitetsarbetet samt ledningens roll. Stensaker förklarar utfallet på följande sätt:

Fordi auditprosessen har hatt et lærostedsperspektiv på sin vurdering, er imidlertid ikke dette resultatet overraskende. Mål, styring, ledelse og organisering vil ofte være de sentrale variabler når en organisasjon vurderes i et mer helhetlig perspektiv.¹⁰

Utfallet ter sig också tämligen naturligt mot bakgrund av att kravet på kvalitetsutvecklingsprogram och systematiskt kvalitetsarbete omfattande lärosätets samlade verksamhet var något förhållandevis nytt. Vid tidpunkten för den första omgången

¹⁰ Stensaker, B., Dom, diagnose, dialog?, sid. 39.

befann sig de flesta lärosäten i det inledningsskede av kvalitetsarbetet där utarbetande av måldokument och fastställande av ansvarsförhållanden är som mest centralt.

Ledning, organisering, mål och strategier tycks också i den andra omgången uppta en stor del av rekommendationerna. Det är dock intressant att notera att denna typ av rekommendationer jämförelsevis har blivit färre till förmån för sådana som i stället behandlar lärosätenas system för utvärdering/uppföljning, och då i synnerhet för studenternas kursvärderingar. Resonemang om studenternas kursvärderingar och (brist på) uppföljningar av dessa förekommer ofta, även när de inte återkommer som rekommendationer. Rekommendationer som rör personalens och studenternas delaktighet i kvalitetsarbetet har också ökat, och även här gäller delaktigheten i stor utsträckning studenternas medverkan.¹¹

Innebär det ökade antalet rekommendationer av denna typ att lärosätena sedan den förra bedömningsomgången, har blivit sämre på uppföljning/utvärdering och på att involvera studenterna i kvalitetsarbetet? En mer sannolik slutsats av den ökade uppmärksamheten på dessa frågor är att många lärosätens kvalitetsarbete för närvarande befinner

sig i ett implementeringsskede, där ökad delaktighet och förankring samt upprättande av uppföljnings- och utvärderingssystem är centrala komponenter. Ytterligare en förklaring skulle kunna vara att bedömare har tagit intryck av den högskoledebatt som följde av propositionen *Studentinflytande och kvalitetsutveckling i högskolan*¹². Krav på kursvärderingssystem och studenternas medverkan utgör där framträdande teman.

Rekommendationer om jämställdhetsarbete och internationalisering förekom i liten utsträckning i den första omgången och behandlas ännu mindre nu. Det finns troligtvis flera anledningar till detta. En är att förenklingen av den andra omgångens bedömningar, vilken huvudsakligen bestod i att lägga fokus på lärosätenas system för självreglering, förde med sig att aspekter såsom jämställdhet och internationalisering föll utanför ramarna. Stensaker gör motsvarande tolkning vid genomgången av första omgångens bedömningar:

En annen mulig forklaring kan være att bedømmerne rett og slett ikke anser disse områdene [internationalisering, jämställdhet och arbetsmiljö] for å være relevante temaer i forhold til kvalitetsarbeidet.¹³

¹¹ Sveriges Förenade Studentkårer (SFS) har i en rapport analyserat studentinflytandet i kvalitetsarbetsbedömningarna (se *Referenser*).

¹² Proposition Studentinflytande och kvalitetsutveckling i högskolan (prop. 1999/2000:28).

¹³ Stensaker, B., Dom, diagnose, dialog?, sid. 39.

Jämställdhet var dessutom – tillsammans med studentinflytande och mångfald – ett tema som utvärderades specifikt i samband med den nationella utvärderingen av särskilda kvalitetsaspekter 1999, vilket också kan utgöra en bidragande orsak till att jämställdhetsfrågorna har tonats ned i granskningarna av kvalitetsarbetet.¹⁴

En viktig observation är att rekommendationer som berör andra områden än kvalitetsarbetet också har ökat i förhållande till första omgången. En genomgång av rapporterna visar att dessa exempelvis kan handla om IT; kopplingen mellan forskning och utbildning; lärosätets resursanvändning; val av profilering och vetenskapsområde osv. Den relativa ökningen av denna typ av rekommendationer visar att lärosätena har anammat möjligheten att själva komma med önskemål om fokusområden för granskningen.¹⁵

Sammanfattningsvis tycks frågor som berör organisation och mål ha blivit tydligare, medan vad som fortfarande saknas i större utsträckning är system för återkoppling, uppföljning och utvärdering. Dessa observationer stämmer väl överens med de

iakttagelser som redovisas i avsnittet *Hur långt har lärosätena kommit?*.

Framtiden

Hur ska bedömningar av kvalitetsarbetet fortsätta?

Analysen av lärosätenas kvalitetsarbete visar att det har skett en utveckling vid universitet och högskolor under de sex år som granskningarna har pågått. Flera lärosäten beskrivs som ambitiösa, några betecknas t.o.m. som imponerande och de allra flesta har förbättrats sedan första omgången. Å andra sidan kan det konstateras att mer än hälften av de granskade lärosätena fortfarande befinner sig i kvalitetsarbetets planerings- och implementeringsskeden. Det är således enbart ett fåtal som i dag har fullt utvecklade system.

Lärosätena har i olika sammanhang framhållit att det interna kvalitetsarbetet och Högskoleverkets bedömningar har bidragit till deras utveckling i stort. Flera har framfört att de ser bedömningarna som en kvalificerad konsult hjälp som varit till

¹⁴ Se Lärosätenas arbete med jämställdhet, studentinflytande samt social och etnisk mångfald (Högskoleverkets rapportserie 2000:8 R) och Goda exempel. Hur universitet och högskolor kan arbeta med jämställdhet, studentinflytande samt social och etnisk mångfald (Högskoleverkets rapportserie 2000:9 R).

¹⁵ Ett annat exempel på fokusområde är högskolebiblioteken. Högskoleverket har, med rapporterna från kvalitetsarbetsbedömningarna som grund, låtit göra en studie om högskolebibliotekens funktion och ställning. Rapporten tar upp det lokala och nationella kvalitetsarbetet på detta område. Gellerstam, G., Kvalitetsutveckling och kvalitetsmodeller för högskolans bibliotek. En förstudie (Högskoleverkets rapportserie 2002:6 R).

stor nytta i det interna utvecklingsarbetet. Kvalitetsarbetsgranskningarna har dock inneburit ett omfattande arbete för många, inte minst har den förhållandevis korta periodiciteten varit ett problem. Det finns därför anledning att överväga hur fortsatta bedömningar av kvalitetsarbetet ska kunna genomföras för att statsmakterna ska få en uppfattning om hur arbetet bedrivs och vilka resultat det leder till. Samtidigt måste bedömningarna ta hänsyn till lärosätenas behov och villkor.

Regeringen anger i proposition 1999/2000:28 samt i lärosätenas regleringsbrev för 2002 sina avsikter gällande framtida bedömningar och redovisningar av universitets och högskolors kvalitetsarbete:

Högskoleverkets granskningar av lärosätenas kvalitetsarbete har fungerat väl och skall genomföras även fortsättningsvis. [...] utvärderingen av kvalitetsarbetet /kan/ framgent förenklas.¹⁶

Regeringen avser att vart fjärde år, med början i samband med årsredovisningen för budgetåret 2004, begära en särskild redovisning av lärosätenas arbete med att säkra och utveckla kvaliteten i utbildning och forskning.¹⁷

I linje med regeringens avsikter föreslår Högskoleverket att lärosätena skriftligen vart fjärde år – fr.o.m.

2004 – inkommer med analyser/redogörelser av kvalitetsarbetet. Det blir Högskoleverkets uppgift att göra sammanställningar och bedömningar av de inkomna redogörelserna. En sådan uppläggningsförutsätter att analysen blir något mer omfattande än vad som nu är fallet i lärosätenas årsredovisningar och att Högskoleverket fastställer vilka aspekter som ska belysas. Den kräver också en överenskommelse mellan regeringen och Högskoleverket om att Högskoleverket, inte regeringen, begär in uppgifter om kvalitetsarbetet. I syfte att underlätta det administrativa upplägget av Högskoleverkets arbete bör lärosätena delas in i fyra grupper, där den första gruppen högskolor och universitet inkommer med sina redogörelser under 2004, den andra gruppen 2005 osv. Detta innebär att ett lärosäte lämnar en redovisning vart fjärde år. Härutöver är Högskoleverket berett att bistå lärosätena utifrån deras sinsemellan skiftande behov och önskemål.

Som kompletterande underlag för Högskoleverkets framtida bedömningar och sammanställningar av lärosätenas kvalitetsarbete bör de nationella ämnes- och programutvärderingarna, verkets egeninitierade nationella enkätundersökningar (student- och lärarspeglar, se avsnittet *Studentspeglarna*) samt eventuellt övriga utredningar nyttjas.

¹⁶ Proposition Studentinflytande och kvalitetsutveckling i högskolan (prop. 1999/2000:28), sid. 17.

¹⁷ Regleringsbrev för budgetåret 2002 avseende anslag till universitet och högskolor m.m., sid. 3.

» Ämnes- och programutvärderingar år 2001

Bakgrund

Högskoleverket har regeringens uppdrag att utvärdera samtliga utbildningar för generella examina och yrkesexamina inom en sexårsperiod.¹⁸ Uppdraget omfattar såväl grund- som forskarutbildning. I det följande avsnittet redovisas erfarenheter från arbetet med det nya kvalitetsgranskningssystemet. Inledningsvis återges erfarenheter från utvärderingsprocessen, därefter redovisas resultat och effekter av utvärderingarna. Till sist diskuteras vissa förhållanden som Högskoleverket särskilt vill uppmärksamma regeringen på.

Utvärderingsprocessen

Syfte och utvärderingsmodell

Utvärderingarna har huvudsakligen tre syften:

1. Att bidra till institutionens/motsvarande egen kvalitetsutveckling.
2. Att granska om utbildningen svarar mot mål och bestämmelser i högskolelagen och högskoleförordningen (vilket inkluderar en prövning av examensrätten).
3. Att ge information till bl.a. studenter inför valet av utbildning.

Den utvärderingsmodell verket använder består av tre delar: självvärdering genomförd av institutionen, extern bedömning samt uppföljning. Utvärderingen inriktas på såväl utbildningens/institutionens förutsättningar och genomförande som dess resultat.

Med utgångspunkt i högskolelagen och högskoleförordningen har ett antal kvalitetsaspekter formulerats i samarbete med lärosätena. Kvalitetsaspekterna omfattar t.ex. lärarkompetens, utbildningens mål, innehåll, organisation, studenternas/doktorandernas arbetssituation, genomströmning, måluppfyllelse samt förekomsten av utvärderingar och kvalitetsarbete. Dessa aspekter styr utvärderingen av utbildningarna.

Ämnen

För att identifiera de utbildningar som ska utvärderas har, med uppgifter från Statistiska Centralbyrån (SCB) och Högskoleverkets NU-databas, en plan över de utbildningar som är aktuella för utvärdering upprättats, den så kallade sexårsplanen. Planen har fastställts efter synpunkter från lärosätena. Inför respektive års utvärderingar ges lärosätena möjlighet att komma med synpunkter, därefter revideras

¹⁸ Proposition Studentinflytande och kvalitetsutveckling i högskolan (prop. 1999/2000:28).

sexårsplanen. Under 2002 görs en ny sökning i SCB:s och NU-databasens register för att uppdatera planen och identifiera nya ämnen som ska utvärderas.

Självvärderingen

Underlag för verkets utvärdering är institutionens självvärdering och ett platsbesök på institutionen. Självvärderingen innebär att institutionen gör en analys och en värdering av den egna utbildningen/verksamheten. Utgångspunkt är Högskoleverkets anvisningar för självvärdering, dvs. ett antal frågor som speglar kvalitetsaspekterna.¹⁹

Högskoleverkets erfarenheter från det första året med kvalitetsgranskningssystemet visar att självvärderingarna är av mycket skiftande kvalitet. Vissa självvärderingar är brett förankrade värderingar, med ingående analys av den egna verksamheten, som i hög grad bidrar till kvalitetsutvecklingen vid institutionen. Andra självvärderingar kan beskrivas som kortfattade redovisningar av verksamheten utan närmare analys. Det har förekommit att självvärderingen, innan den skickats till Högskoleverket, först granskats och reviderats av någon person på ledningsnivå utanför institutionen. Det är naturligtvis av största vikt både för institutionerna och för Högskoleverkets utvärderingar att självvärderingen

verkligen är en analys och värdering av den egna verksamheten. I något fall har Högskoleverket valt att skicka tillbaka självvärderingen till institutionen för komplettering.

Självvärderingsrapporten är ett underlag för den externa grupp som gör själva bedömningen. Bedömnarna tar del av självvärderingsrapporten, begär in eventuella kompletteringar och gör ett platsbesök på institutionen. Samtal förs då med institutionsledning, lärare och studenter. Därefter sammanfattar gruppen sina bedömningar i en rapport till Högskoleverket. Med utgångspunkt i bedömrapporten gör Högskoleverket sina ställningstaganden och fattar sedan beslut om examensrätt.

Rapporternas utformning

Det första årets utvärderingar har lett till mycket omfattande rapporter, ofta med utförliga beskrivningar av varje institution. Erfarenheterna har visat att beskrivningarna kanske inte tillför institutionerna särskilt mycket ny information. Högskoleverket avser därför att under innevarande år ändra uppbyggnaden av rapporterna.

Information till studenterna

En sammanfattning av resultaten från varje utvär-

¹⁹ Nationella ämnes- och programutvärderingar. Anvisningar för självvärdering, Högskoleverket, utvärderingsavdelningen (reviderade 20011201).

dering presenteras på verkets webbplats för studieinformation www.studera.nu, under rubriken *Utbildningarnas kvalitet*. Sammanfattningarna från utvärderingarna riktar sig framför allt till blivande studenter och tar upp t.ex. undervisning, examination, samverkan, studentinflytande och utlandsstudier.

Högskoleverket har genomfört en utvärdering av informationen om kvalitetsgranskningarna på www.studera.nu.²⁰ Den avser endast utvärderingarna av ämnena datavetenskap/datalogi och medie- och kommunikationsvetenskap. Sammanfattningsvis anser de tillfrågade att jämförelser av utbildningar är önskvärda. Många studenter är nöjda med att de får en bild av vilken profil/inriktning de olika utbildningarna har. De vill dock ha mer, konkret, enhetlig och jämförande information i matrisform. De tycker att informationen är för vag och allmänt hållen. Utvärderingen bekräftar verkets erfarenhet av svårigheterna att ge studentinformation på basis av utvärderingarna. Ett utvecklingsarbete pågår med att komplettera den information som finns i bedömrapporterna med jämförande statistik och på så sätt förbättra informationen till studenterna.

Uppföljning

Tre till fem månader efter avslutad utvärdering ordnas som regel en återföringskonferens för de utvärderade institutionerna. Efter ett till tre år gör Högskoleverket en uppföljning av de rekommendationer och beslut som utvärderingen föranlett. Hittills har två återföringskonferenser hållits. Erfarenheterna från dessa är mycket goda. De har utgjort ett tillfälle för utvärderade institutioner att samtala om sina erfarenheter. Även avnämre har bjudits in till konferenserna och bidragit med sina perspektiv.

Kommunikation med och inom lärosätena

Under arbetet med utvärderingarna har tillfällen uppstått att reflektera över hur kommunikationen mellan lärosätena och Högskoleverket fungerar, men också över kommunikationsvägarna inom enskilda lärosäten. Högskoleverket har både under förberedelserna för arbetet med kvalitetsgranskningssystemet och under själva genomförandet samrått med lärosätena. I anslutning till igångsättandet av en utvärdering kontaktas lärosätena för att lämna synpunkter. Sexårsplanen revideras årligen i samråd med lärosätena. Under en utvärderings gång har

²⁰ Utvärdering av studera.nu (Borell Market Research AB, 2001).

Högskoleverket framför allt kontakt med en av lärosätet utsedd kontaktperson. Viss information sänds till rektor och till av lärosätet utsedd kvalitetsansvarig/kontaktperson. Genom att upprätta en tidsplan för hela sexårsperioden har Högskoleverket försökt underlätta lärosätenas och de enskilda institutionernas både tidsmässiga och ekonomiska planering av utvärderingsarbetet. Trots detta har ett par institutioner ställt sig ovetande till uppgiften att de ska utvärderas under en viss period. Detta tyder på svårigheter i kommunikationen både mellan Högskoleverket och lärosätena och inom lärosätena.

Stort intresse för kvalitetsgranskningssystemet

Högskoleverkets arbete med det nya kvalitetsgranskningssystemet har väckt stort intresse både i Sverige och i andra länder. Under det gångna året har ett stort antal studiebesök vid verket genomförts. Från Sverige har det kommit studentorganisationer, lärosätesrepresentanter och företrädare för andra myndigheter. Från andra länder har intresse visats både från företrädare för utvärderingsorganisationer

och för lärosäten. Representanter för Högskoleverket har också medverkat både vid nationella och internationella konferenser och då redogjort för arbetet med kvalitetsgranskningarna. Granskningarna har också rönt massmedialt intresse. Utvärderingarna har uppmärksammats av såväl lokala som rikstäckande medier.

Kvalitetssäkring av verkets arbete med utvärderingarna

Verket arbetar på flera sätt för att kvalitetssäkra och utveckla genomförandet av det nya kvalitetsgranskningssystemet.

Verket har etablerat en internationell rådgivande grupp, Advisory Board. Gruppen består av fem internationellt kända forskare på området.²¹ Representanter för verket har vid flera tillfällen träffat gruppen och gruppen har dessutom formulerat sina synpunkter på verkets arbete i en rapport.²² Gruppens arbete fortsätter med ett möte i maj 2002 då det gångna årets utvärderingar och det fortsatta arbetet ska diskuteras. Några av de viktigaste synpunkterna från gruppen är följande: För att undvika den standardisering som fasta bedömningskriterier kan

²¹ Dessa är Martin Trow, Center for Studies in Higher Education, Berkeley (ordförande), Mary Henkel, Brunel University, Ernie House, University of Colorado at Boulder, Guy Neave, CHEPS och International Association of Universities och Bente Kristensen, Handelshögskolan i Köpenhamn.

²² The National Reviews of Swedish Higher Education. A Report. The International Advisory Committee to the National Agency for Higher Education. Martin Trow (Chair), Mary Henkel, Ernie House, Guy Neave, June 2001.

leda till är det viktigt att verket betonar att ett av utvärderingarnas huvudsyften är kvalitetsutveckling. Det är i det sammanhanget angeläget att lyfta fram goda exempel. Den rådgivande gruppen betonar även vikten av att bedömargruppernas referensramar redovisas i rapporterna.

Ett antal externa forskare genomför en granskning av hur Högskoleverkets modell för utvärdering av kvalitet i högre utbildning fungerar i praktiken. En slutrapport kommer att publiceras i maj månad.²³

Forskarnas granskning sker i huvudsak genom enkätstudier till ett urval av berörda lärosäten. Frågor ställs kring olika delar av utvärderingsprocessen, t.ex. hur kommunikationen har fungerat mellan Högskoleverket och lärosätena, hur lärosätenas arbete med självvärdering och mötet med bedömargrupperna har uppfattats, vilken nytta och användning lärosätena har haft av bedömargruppens slutrapport och vilka åtgärder man planerar och genomför med anledning av rapporten. Efter som respondenterna befinner sig i skilda faser av utvärderingsprocessen speglar svaren olika erfarenheter och bedömningar av arbetet.

De preliminära resultaten visar en mångfasetterad bild med såväl negativa som positiva omdömen. Det

finns önskemål om en ökad tydlighet i Högskoleverkets anvisningar för självvärdering. När det gäller syftet med utvärderingarna betonar en del betydelsen för kvalitetsutvecklingen och andra vill att kontrollsytet ska markeras ytterligare. Resultatet visar också att Högskoleverkets utvärderingar har gett upphov till en ökad kollektiv medvetenhet om den egna verksamheten. I vissa fall har utvärderingen bidragit till tydligare ämnespositionering och verksamhetsprofilering samt strategiska överväganden vid verksamhetens planering och kvalitetsarbete. Respondenterna har också pekat på att utvärderingarna bekräftat sådant som institutionerna kände till sedan tidigare.

Högskoleverket ingår också i nordiska och europeiska nätverk för utvärderingsorganisationer. Inom det nordiska nätverket för kvalitetssäkringsorganisationer genomförs för närvarande en pilotstudie för att ta fram kriterier för ömsesidig ackreditering av utvärderingsorganisationer.

De återföringskonferenser som avslutar varje utvärdering ger information om hur utvärderingarna fungerar och vad som kan behöva förändras. Verket bedriver också internt uppföljnings- och utvecklingsarbete av arbetet med kvalitetsgranskningarna.

²³ Dessa är Ove Karlsson (projektledare), Institutionen för samhälls- och beteendevetenskap, Mälardalens högskola, Inger Andersson, Institutionen för lärarutbildning, Uppsala universitet och Anna Lundin, Institutionen för samhälls- och beteendevetenskap, Mälardalens högskola. Gruppens utvärdering är explorativ till sin karaktär.

Högskoleverket genomför dessutom olika utbildningsaktiviteter. Dels internt genom en utbildning i utvärdering för verkets personal, dels genom utbildning för bedömare i samband med en utvärdering.

Bedömarna

Bedömarna utses av Högskoleverket efter förslag från och i samråd med de institutioner som ska utvärderas. Bedömargrupperna består av ämnesexperter, studerande- och doktorandrepresentanter samt, i de fall utvärderingarna gäller utbildning som leder till en yrkesexamen, en yrkeslivsrepresentant. Internationell kompetens ska finnas med i bedömargrupperna. Krav ställs på de ämnesexperter som Högskoleverket anlitar att de har vetenskapligt/konstnärligt och professionellt anseende, pedagogisk kompetens, legitimitet i sektorn och personlig integritet.

Högskoleverket har i sitt arbete med att sätta samman bedömargrupperna strävat efter att få samma antal kvinnor som män som bedömare samt att få bedömare från olika stora lärosäten och med geografisk spridning. I och med att utvärderingarna omfattar så många lärosäten har i ett antal fall flera fasta bedömargrupper skapats (utvärderingen av ämnet företagsekonomi har t.ex. haft tre fasta bedömargrupper) eller en stor bedömargrupp där sammansättningen av bedömargruppen har varierat vid olika platsbesök (exempelvis utvärde-

ringen av matematik). Grupperna har arbetat parallellt men haft gemensamma överläggningar.

Totalt har 101 bedömare ingått i olika bedömargrupper i 2001 års utvärderingar. Den internationella kompetensen är väl företrädd. Påfallande är att de institutioner som har utvärderats har föreslagit nordiska bedömare vilket också har präglat bedömargrupperna. Av bedömarna, utom studenter och doktorander, är 64 procent från andra länder än Sverige, främst de nordiska länderna. Få bedömare (med undantag för studentrepresentanterna) kommer från mindre lärosäten. Av ämnesexperterna är det påtagligt att antalet professorer dominerar över antalet lektorer.

I två utvärderingar, teologi/religionsvetenskap och medie- och kommunikationsvetenskap, är avnämningens representanter. Högskoleverket anser att det är centralt att få med avnämningens perspektiv i utvärderingarna. Detta sker på flera sätt. Ett sätt är att representanter för yrkeslivet finns med i bedömargrupperna. Ett annat är att fånga upp avnämningens synvinkel vid de återföringskonferenser som avslutar varje utvärdering. Dessutom görs särskilda studier.

Trots ambitionen att få med samma antal kvinnor som män i bedömargrupperna är den bristande balansen i andelen kvinnor/män påfallande. Som framgår av tabellen nedan var 36 av 101 bedömare

kvinnor, dvs. 36 procent. Endast 3 av 19 doktorand-representanter är kvinnor. Tre bedömargrupper har kvinnliga ordförande.

Tabell 3: Bedömare. Kategori, kvinnor/män.

Bedömare, kategori	Kvinnor	Män
Ordförande	3	9
Övriga bedömare (utom studenter och doktorander)	18	32
Studenter	12	8
Doktorander	3	16
Summa	36	65

Studentperspektivet i utvärderingarna

Studentperspektivet är centralt i Högskoleverkets kvalitetsgranskningar. I samtliga utvärderingar ingår studenter och doktorander i bedömargrupperna. De är med som likvärdiga bedömare. Det innebär att de granskar självvärderingar, genomför platsbesök och deltar i rapportskrivandet.

Det vanliga har varit att Högskoleverket kontaktat några av de institutioner som ska delta i utvärderingen och bett dem förmedla uppdraget att utse representanter i bedömargruppen till institutionens studenter. När bedömargruppen har utsetts meddelas lärosätets studentkår. Även doktoranderna utses på samma sätt. Studenter och doktorander, liksom övriga bedömare, medverkar inte vid bedömning av den egna institutionen.

Studenter och doktorander som ingått i bedömargrupper har själva gett uttryck för hur lärorikt det varit att medverka som bedömare, även om det också framkommit att doktoranderna kan känna sig utsatta i sin roll som bedömare eftersom de befinner sig i en beroendesituation. Sveriges Förenade Studentkårer (SFS) har planer på en uppföljande studie av hur studenterna i bedömargrupperna uppfattat sitt uppdrag. Högskoleverket kommer under år 2002 att anordna ett seminarium om studenternas medverkan i bedömargrupperna.

Studenter och doktorander är centrala i institutionernas självvärderingar. I anvisningarna till självvärderingen betonas att för att självvärderingen ska bli så användbar som möjligt för institutionen och utgöra underlag för utveckling av den egna utbildningen, är det viktigt att så många som möjligt, också doktorander och studenter, är involverade i arbetet. Detta tycks inte alltid varit fallet.

Vid platsbesöket träffar bedömargruppen alltid en grupp med studenter och en grupp med doktorander.

Studentspegeln

Som ett komplement till utvärderingarna och för att ytterligare betona studentperspektivet genomför Högskoleverket en nationell enkätundersökning om kvalitet i lärandet, den s.k. Studentspegeln. Det är en rikstäckande undersökning som syftar till att fånga studenternas erfarenheter av sådant som anses

främja lärande, kritiskt tänkande, analysförmåga och ge en positiv personlig utveckling. Under hösten 2001 skickades en enkät ut till ca 16 000 studenter vid 33 av landets högskolor. Resultatet kommer att presenteras i en rapport våren 2002. Resultatet

av Studentspegeln utgör också ett underlag för högskolornas eget förbättringsarbete. Enkäten är tänkt att bli regelbundet återkommande. Det finns också planer på en motsvarande undersökning på doktorandnivå, kallad Doktorandspegeln.

► Vad visar utvärderingsrapporterna?

Vilka utbildningar har utvärderats?

Nedanstående tabell visar vilka utvärderingar som genomförts under år 2001 och hur många granskningar respektive utvärdering omfattar.²⁴ Som framgår av tabellen har 222 granskningar genomförts under året. Minst omfattning har utvärderingen av lingvistikämnet där tolv granskningar genomförts. Störst är utvärderingen av ämnet företagsekonomi omfattande 37 granskningar.

Tabell 4: Antal utvärderingar/granskningar.

Utvärdering/ämne	Antal granskningar*
Datavetenskap/datalogi	22
Medie- och kommunikationsvetenskap	22
Klassiska språk	23
Teologi och religionsvetenskap	22
Matematik	36
Svenska och nordiska språk	19
Företagsekonomi	37
Nationalekonomi	29
Lingvistik	12
Summa	222

*Avser både grundutbildning och forskarutbildning.

Källa: Årsredovisning för Högskoleverket 2001

En sammanfattande analys

Idén med att göra en sammanfattande analys av 2001 års utvärderingar väcktes innan utvärderingarna var slutförda. Med det digra informationsmaterial som dessa skulle resultera i insåg verket att det var nödvändigt att försöka sammanfatta för att ge överblick, samtidigt som det också var viktigt att lyfta fram generella iakttagelser och slutsatser.

Även om utvärderingarna har utgått från en gemensam utvärderingsansats och med breda aspekter att täcka in, har resultatet, i form av slutrapporter, ändå blivit något olika både till innehåll och omfattning. Det hänger samman med att bedömarna har valt att lägga olika tonvikt på olika aspekter, och det faktum att utbildningarna finns på fler eller färre orter. Detta ligger i linje med de råd som Högskoleverkets internationella Advisory Board givit om att vara lyhörda för olika ämnens/institutioners egenart och undvika att standardisera utvärderingarna. Det kanske bör påpekas att dessa skillnader inte har haft någon betydelse då lärosäten fått sina examensrätter ifrågasatta.

²⁴ Granskningarna har genomförts under 2001, alla rapporterna utom två publicerades dock 2002. (För rapporterna se *Referenser*.)

Den sammanfattning som följer bygger på bedö-
marrapporterna och avser både grund- och forskar-
utbildning. Några iakttagelser kring forskarutbild-
ningen har särskilt lyfts fram i och med att det
är första gången som forskarutbildningen ingår i
Högskoleverkets utvärderingar.

En positiv effekt av att samtliga utbildningar i
landet, både grund- och forskarutbildning inom ett
visst ämne/program, ingår i respektive utvärdering är
att utvärderingen ger en samlad bild av utbildningen
ifråga. Till skillnad från en ackreditering som riktar
sig till en enstaka utbildning, fångar Högskoleverkets
utvärderingar upp likheter och skillnader mellan
ämnena och mellan utbildningar inom samma ämne.
Ett mycket värdefullt tillskott i rapporterna är den
karaktäristik av respektive ämne som bedömarna
har tillfogat rapporterna.

Vad är det då som sägs om utbildningarna i
ämnena datalogi, företagsekonomi, klassiska språk,
lingvistik, medie- och kommunikationsvetenskap,
nationalekonomi, svenska och nordiska språk,
matematik och teologi? Ett första och glädjande
konstaterande är att få utbildningar har fått sina
examensrätter ifrågasatta och att det finns många
goda exempel på sådant som fungerar särskilt väl på
vissa institutioner. Men det finns trots det utrymme
för utveckling i många avseenden.

Unga ämnen – oklara definitioner

Förväntningarna och kraven är många på dagens

högskola, och inte sällan hävdas att den inte mot-
svaret förväntningarna. En ökad tvärvetenskaplighet
har ofta ansetts vara en lösning på hur högskolans
utbildningar ska kunna utvecklas för att bl.a. bättre
svara mot kraven i ett snabbt föränderligt samhälle
och arbetsliv.

Bland 2001 års utvärderingar återfinns datalogi
och medie- och kommunikationsvetenskap. Båda är
unga ämnen, med snabb utveckling och spridning
av utbildningarna till allt fler högskolor. Den stora
efterfrågan på datavetare som rådde vid utvärde-
ringens genomförande, innebar att många stu-
denter fick arbete innan avslutad utbildning. Men
den snabba utvecklingen har också lett till vissa
problem. Såväl datalogi som medie- och kom-
munikationsvetenskap lider av en viss "identitets-
brist". När det gäller datalogi, saknas en enhetlig
terminologi för det vetenskapsområde som inter-
nationellt/anglosaxiskt kallas "computer science".
Termerna datalogi och datavetenskap används
med olika betydelse i olika sammanhang och på
olika lärosäten och omfattar en stor mångfald
av definitioner och innehåll i utbildningarna.
Det kanske kan tyckas betydelselöst, men kan få
betydelse i ett sammanhang där nyckeltal utarbetas
och jämförelser görs mellan utbildningar i ett
internationellt perspektiv.

Liknande förhållanden gäller för medie- och
kommunikationsvetenskap. Ämnet, med rötter i
humaniora och samhällsvetenskap, har stor bredd.

Men det är på många håll i landet mycket oklart, inte minst för studenterna, vad utbildningen leder fram till. Många studenter påbörjar utbildningen med felaktiga förväntningar, vilket kan leda till onödiga avhopp.

Tydligare identitet och avgränsning är en nödvändighet när det gäller forskning och forskarutbildning. Detta står då i kontrast till bredd och mångvetenskap. Det går inte att upprätthålla bredden om en kraftfullare forskningsmiljö ska åstadkommas. Detta är något som bedömarna är eniga om och som återkommer i alla utvärderingar. Framgångsrik forskning kräver specialisering och en klar profilering i forskningsverksamheten.

Små ämnen – stora problem

De klassiska språken: latin, grekiska och nygrekiska, är små ämnen med få lärare, få studenter och begränsad forskningsverksamhet. Det är frågan om mycket sårbara miljöer, där verksamheten står och faller med enstaka lärare. Detta är ingenting nytt, det har påtalats sedan lång tid tillbaka. Det är dock förvånande att förändringarna dröjt. Trots de små miljöerna finns fortfarande en ambition att ge en allsidig grund- och forskarutbildning inom hela ämnet. Denna ambition går dock inte att upprätthålla utan leder till en inofficiell och i grunden tillfällig profilering beroende på professorns huvudsakliga forskningsinriktning.

En hel del av det som sägs om de klassiska språken gäller också för lingvistik. Det handlar även här om små miljöer med stor lärarbrist och en mycket svag och vikande rekrytering. I likhet med de klassiska språken har lingvistik höga ambitioner att täcka ett brett ämnesfält på forskarutbildningsnivå.

Samverkan och koncentration är nödvändigt om tillräckliga förutsättningar för en kritisk och kreativ miljö ska uppnås, och här måste universiteten komma överens om hur detta bäst kan ordnas.

Gamla ämnen – tradition och förändring

Ämnet nordiska språk har gamla anor i svensk akademisk tradition. I dag är svenska och nordiska språk geografiskt ett av de mest spridda ämnesområdena i Sverige. Det är också ett ämne med en stor innehållslig spännvidd, som fortfarande är präglad av sitt förflutna i den mening att flera lärosäten är angelägna om att spegla bredden i ämnet. En konsekvens av detta har blivit att ämnesmiljöerna inte sällan framstår som traditionsbevarande, där uppgiften att utbilda svensklärare med en bred kompetens betraktas som kärnverksamheten, allt enligt bedömarna. Kraven på att fånga upp behov inom utbildning och forskning inom svenska språket och ge fler yrkeskategorier än lärare en god språkbehärskning är ett av de viktigaste budskapen till ämnesmiljöerna.

Från att två fakulteter tidigare har haft huvudansvar för all teologi- och religionsvetenskapundervisning ges i dag utbildning på ett tjugotal orter. En ökad efterfrågan på religionsvetenskap både inom högskolan och ute i samhället har bidragit till detta, på grund av det växande intresset för teologiska, religionsvetenskapliga och etiska frågor. Livsförståelse har också blivit en naturlig del av utbildningen i management och ledarskap, och ett flertal universitetsämnen och forskningsområden har under senare år tillförts ”etiska dimensioner”. Inom många tekniska och medicinska discipliner pågår en livlig debatt om livsåskådningsmässiga och etiska förutsättningar för forskningen, liksom om forskningens etiska implikationer. Utbildningarna i teologi har dock ännu inte till alla delar kunnat utnyttja dessa gynnsamma samhällsförutsättningar.

Matematiken är en av de äldsta vetenskaperna och framför allt den teknologiska utvecklingen har medfört ett ökat behov av matematiska kunskaper. Traditionellt har matematik varit en förutsättning för naturvetenskap och teknologi. I dag har användandet av mer avancerade matematiska metoder ökat – kunskap som förut bara var av intresse för matematiker används nu som standardmetoder inom naturvetenskap och teknologi. Samtidigt har discipliner som förr använde mer kvalitativa och verbala förståelsemodeller mer och mer börjat

använda beskrivningar i matematiska termer, t.ex. ekonomi, biologi och medicin.

Matematik är ett av de största ämnena inom högskolesystemet, men behöver rekrytera fler studenter till högre nivåer. Bedömare pekar på att det finns en ökad efterfrågan på matematiker, som i dag är ett bristyrke, bl.a. beroende på pensionsavgångar och på att behovet av matematiklärare, från lågstadiet till universitetet, kommer att öka. Förutsättningarna för att få arbete efter avslutad utbildning bör därför vara goda och kunna utnyttjas som ett argument i rekryteringsarbetet vid lärosätena.

Ekonomiämnena – enhet och mångfald

Till skillnad från många andra samhällsvetenskapliga ämnen, karakteriseras ämnet nationalekonomi av sin homogenitet. I nationalekonomi finns en både nationellt och internationellt bestämd ämneskärna. Likheter i kursinnehåll och kraven på progression i ämnet är betydande mellan olika institutioner/lärosäten och länder. Det innebär bl.a. ett starkt krav på att institutionerna runt om i landet ger studenterna en konkurrenskraftig utbildning. Kraven på de studenter som vill konkurrera internationellt är därmed också höga.

Företagsekonomi är ett ämne som utvecklats i riktning mot ökad bredd och inslag av tvärvetenskaplighet. Det är ett populärt ämne med stort söktryck, vilket lett till att de flesta institutionerna

har utnyttjat möjligheten att expandera. Till skillnad från många andra ämnen är också övergången till fördjupningsnivåerna, C- och D-nivå, mycket stor. Den är dock lägre vid högskolorna än vid de äldre universiteten vilket kan ses i ljuset av att högskolorna erbjuder färre valfria kurser. Den snabba ämnesutvecklingen tycks ha skapat vissa problem när det gäller att tillgodose kraven på ämnesdjup i magisterexamen.

Generella iakttagelser

För få lärare som arbetar för mycket

En återkommande iakttagelse är den om lärarnas höga arbetsbelastning. Överallt vittnas om tunga undervisningsuppdrag med i flertalet fall stora och heterogena undervisningsgrupper på lägre nivåer. Det är många gånger brist på disputerade lärare med svårösta bemanningsproblem och en ökad press som följd. Ökade administrativa krav och svårigheter att få tid för egen forskning och kompetensutveckling hävdas allmänt. Även om bilden är tämligen entydig, finns exempel på att handledarkapaciteten i forskarutbildningen i något enstaka ämne inte utnyttjas maximalt.

Krav på mera resurser

Överallt tas bristen på ekonomiska resurser upp, oftast i mer allmänna termer. Som exempel på resursbristen hänvisas till lärarnas arbetsbelastning

och till att den lärarledda undervisningen per vecka i vissa ämnen är mycket låg. I många fall sägs vidare att målet ”en öppen högskola” ej kommer att kunna realiseras utan tillskott av resurser med referens till ett antagande om framtida behov av ökad individualisering i undervisningen. Det finns också en allmän oro ute på institutionerna för kravet på att doktoranderna ska ha fullständig finansiering. Det har inneburit att många institutioner ansett sig vara tvungna att avstå från kompetenta doktorander vilket står i motsättning till ett uttryckt samhälleligt behov av fler doktorer.

Hur används resurserna?

Vissa hävdar att ett mer fruktbart förhållningssätt till resursfrågorna vore att diskutera möjliga förändringar och tänkbara åtgärder inom ramen för lärosätets resursfördelning. I det läget ställs större krav på strategiskt tänkande, då det handlar om något mer än ett administrativt beslut. Bedömargruppen i något ämne oroar sig för om det är en driftsfokuserad – och endast i liten utsträckning utvecklingsinriktad – akademisk miljö som växer fram.

Nationalekonomerna vidgar frågan om bristande resurser till en fråga om det rådande resurstilldelningssystemet ger tillräckliga incitament och om avsedda effekter uppnås. I det nuvarande systemet har institutionerna ett ekonomiskt intresse av att registrera så många studenter som möjligt på A-kurserna och erbjuda dessa studenter så billig undervis-

ning som möjligt. Det innebär att det i vissa fall enbart erbjuds storföreläsningar på denna nivå. Samtidigt finns ett politiskt mål att locka fler studerande från studieovana miljöer till högskolan.

Profilering, samverkan och koncentration

Förslagen till hur man ska komma tillrätta med problem som små miljöer och knappa resurser handlar om profilering, koncentration och samverkan. Flera ämnen har svårt att rekrytera nya studenter och i de flesta utvärderade ämnen tycks det vara så att A- och B-nivån läses av ett stort antal studenter, men att det sedan tunnas ut. I vissa ämnen som ingår i lärarutbildningarna är det förklarligt med ett stort antal studenter på A- och B-nivå. Men att många studenter inte fortsätter kan ha att göra med att de har svårt att klara av studierna. Detta sagt mot bakgrund av de många klagomålen på studenters bristande förkunskaper.

Det är viktigt att framhålla att när det gäller samarbete och profilering finns en hel del goda exempel. Det är dock mer slående hur lite samverkan det förekommer i flera isolerade miljöer, något som skiljer sig från situationen i andra nordiska länder. Krav på kritisk och kreativ miljö för att högskolemässigheten ska säkerställas kan i många fall inte uppfyllas utan samverkan i större utsträckning. Det gäller framför allt språken vid universiteten men även andra ämnen på C- och D-nivå, och särskilt vid de

högskolor som har tilldelats vetenskapsområde. De rekommenderas därför i vissa fall att avvakta med att starta forskarutbildning.

Forskarutbildning med olika förutsättningar

I likhet med grundutbildningen visar det sig att förutsättningar och uppläggning varierar mycket både mellan ämnen och inom ämnen vid olika universitet och högskolor. Det kan handla om infrastruktur i form av tillgång till arbetsrum, egen dator och support eller om uppläggningsav för forskarutbildningen. Det betyder att det kan variera mellan 40–80 poäng på kursdelen, vilket innebär att vissa forskarstuderande i praktiken får kortare tid på sig att skriva avhandling.Handledningens praktik och resurser varierar också kraftigt, i många fall fyller inte de individuella studieplanerna den roll som handledningsinstrument som de är avsedda att göra. Det har också visat sig att doktoranderna undervisar mer än 20 procent vid en icke statlig högskola.

I ett flertal fall bedrivs forskarutbildning i alltför små miljöer för att vetenskaplig kvalitet ska kunna upprätthållas. Bland lärarna finns också en oro för att de inte ska kunna producera tillräckligt antal disputerade som kan ta vid som lärare inför de stora pensionsavgångar som väntar de närmaste åren. Frågan väcks om det begränsade antalet studenter på C- och D-nivå leder till att färre studenter söker till

forskarutbildningen. I enstaka fall finns outnyttjad handledarkapacitet.

Samarbete i nätverk och forskarskolor på nationell nivå är de lösningar som föreslås för att effektivisera forskarutbildningen och försäkra sig om återväxten i ämnet. Den njugghet som finns inom vissa ämnen mot att anta doktorander från andra lärosäten än det egna, behöver också uppmärksammas.

Internationalisering

Den verksamhet som pågår vid högskolan är internationell till sin natur. En del av internationaliseringen handlar om utbyte av lärare och studenter. I detta avseende finns exempel på omfattande studentrörlighet i vissa ämnen. Kunskapen om kvaliteten på utbytesverksamheten är det sämre ställt med. Omfattningen av internationellt studentutbyte är dock i de flesta fall inte så stor och den främsta orsaken sägs vara studenternas bristande intresse.

Studentinflytande och jämställdhet

Det formella studentinflytandet fungerar väl i de flesta fall, även om det finns exempel där studenterna inte utnyttjar de platser som de är berättigade till. Många studenter vittnar om goda relationer med sina lärare och att de lyssnar på studenterna, det finns dock mer att göra när det gäller det informella inflytandet. Högskoleverket märker av detta bl.a. genom ett ökat antal studenter som via skrivelser, brev

och telefon kontaktar verket för att de inte får gehör för sina många gånger rättmätiga synpunkter.

Jämställdheten är fortfarande bristfällig, det görs för lite i vissa traditionellt mansdominerade ämnen som teologi och nationalekonomi. I teologi råder manlig dominans bland personalen, det är fler män som är doktorander trots att det är fler kvinnor i grundutbildningen i hela landet. Det motsatta förhållandet förtjänar också att uppmärksammas, även om det tycks vara mera ovanligt att det, som i svenska och nordiska språk, råder kvinnodominans både i grund- och forskarutbildning och en viss kvinnlig övervikt bland lärarna. Medie- och kommunikationsvetenskap är ett kvinnodominerat ämne vad gäller studenterna i grundutbildningen, men det har få kvinnor på högre positioner.

Goda exempel på hur institutioner försöker förbättra jämställdheten finns i matematiken som skapar förebilder och tillämpar en särskild form för handledning.

Utvärdering och kvalitetssäkring

Krav på att samtliga utbildningar ska ha fungerande kursvärderingssystem och att resultaten ska följas upp är numera inskrivet i högskoleförordningen. Det kan konstateras att kursvärderingar genomförs med större eller mindre intensitet i samtliga utbildningar på grundutbildningsnivå. Det är däremot sämre ställt när det gäller att återföra resultaten till studenterna

och vidta nödvändiga förbättringar. I dessa avseenden brister de flesta utbildningar. Högskoleverket har uppmanat institutionerna att vidta åtgärder och kommer att granska detta vid de uppföljningar som sker av samtliga utvärderade utbildningar inom tre år.

Högskoleverket avser att göra en särskild studie om hur det formella studentinflytandet inklusive kursvärderingar utnyttjas vid lärosätena.

I forskarutbildningen förekommer kursvärderingar mycket sporadiskt. Det är förståeligt att behovet är mindre där, med tanke på att antalet doktorander på vissa kurser är mycket litet och att den enskilde doktoranden lätt kan identifieras.

Varför ifrågasätts examensrätten?

När examensrätten ifrågasatts har det handlat om att institutionen ifråga inte har levt upp till minimikraven för högskolemässighet. Institutionen har i dessa fall inte tillräckliga förutsättningar för att åstadkomma en kritisk och kreativ miljö. I något fall har den ämnesmässiga nivån ansetts för låg.

Inom ett år efter rapportens publicering ska lärosätena ha åtgärdat bristerna. Annars dras examens-

rätten in i de fall kritiken avsett grundutbildningen. Forskarutbildningen är regeringens ansvar. Ett glädjande resultat är att av de 222 granskningarna har inte mer än 8 examensrätter ifrågasatts. Rapporterna innehåller emellertid ytterligare en mängd förbättringsförslag som är riktade direkt till den enskilda institutionen. Högskoleverket förutsätter att institutionerna tar tillvara dessa på bästa sätt.

Idealt borde Högskoleverkets utvärderingar leda till att examensrätten antingen ifrågasätts eller att den inte gör det. I praktiken har det dock visat sig att det finns behov av en mellanliggande nivå, som är skarpare än de allmänna råd och rekommendationer som ges till den enskilda institutionen att hantera efter eget gottfinnande. Verket har därför utdelat ett antal allvarliga anmärkningar.

När ett lärosäte fått allvarlig anmärkning, och här finns flera forskarutbildningar, får det ett halvår på sig att inkomma med en handlingsplan. Därefter tar Högskoleverket ställning till vidare åtgärder. Beträffande forskarutbildningen kan verket, om det visar sig befogat, rekommendera regeringen att dra in examensrätten. I tio granskningar har allvarlig anmärkning utdelats.

» Till regeringen

Den information som utvärderingarna utmynnat i är i första hand riktad till den enskilda institutionen och till lärosätet, vilket följer av att det ytterst är det enskilda lärosätet som är ansvarigt för kvaliteten på sin utbildning. Högskoleverket förutsätter därmed att lärosätet använder informationen i sitt fortsatta förbättringsarbete. Samtidigt är några av de förhållanden som framkommer i föreliggande skrift av sådan art att det finns behov av insatser från regeringens sida för att motverka oönskade effekter. Högskoleverket vill därför avslutningsvis lyfta fram några punkter för regeringens kännedom.

Profilering, samverkan, koncentration

Förslagen om profilering, samverkan och koncentration är exempel på hur lärosätena kan förbättra små miljöer som inte är tillräckligt kritiska och kreativa. Sådana miljöer, med få lärare, få studenter och vikande rekrytering, har påvisats i såväl grund- som forskarutbildning och på både universitet och högskolor.

När det gäller de klassiska språken har den s.k. småämnesproblematiken varit känd sedan länge utan att nödvändiga förändringar vidtagits. Frågan är om berörda lärosäten efter denna utvärdering har bättre förutsättningar än tidigare att komma

överens och lösa problemen på egen hand. Behöver kanske strategiska överväganden om ämnenas överlevnad göras på nationell nivå?

Lärarnas arbetsituation

Mycket har skrivits och sagts om lärarnas försämrade arbetsvillkor under senare tid och krav på ökade resurser har ställts från olika håll. Utvärderingarna är inget undantag i det avseendet. Beskrivningarna av lärarnas pressade arbetsituation med många, olika och tunga undervisningsuppdrag samt brist på tid för egen forskning och kompetensutveckling leder med stor sannolikhet till en rad negativa konsekvenser. Förutom att lärarna riskerar att slita ut sig i förtid, drabbar det studenterna. Detta har lett till att studenternas undervisningstid på sina håll är nere i tre timmar i veckan. En tendens till massundervisning på A- och B-nivå i storföreläsningens form har noterats. Denna undervisningsform har små möjligheter att utveckla studentens kritiska förmåga. En situation kan uppstå, där det som institutionerna uppfattar som mest lönsamt och värt att satsa på, motverkar att viktiga utbildningsmål uppnås.

Lärarnas arbetsituation måste tas på allvar, det räcker inte med att Högskoleverket konstaterar att

resursbrist i en mer allmän mening tas till intäkt för rådande tillstånd.

Situationen bör också ses mot bakgrund av målen med ”den öppna högskolan”, dvs. breddad rekrytering och ökad mångfald. Kraven på institutioner och lärosäten att ge studenterna ett tillräckligt stöd för lärande ökar liksom de pedagogiska kraven på lärarna. Den nyligen genomförda utredningen av resurstilddelningssystemet gick inte närmare in på incitamentsstrukturen och i vilken utsträckning systemet bidrar till att avsedda effekter uppnås. Frågan om sambandet mellan ekonomiska incitament och pedagogiska effekter behöver utredas ytterligare.

Få studenter på högre nivåer

Att få studenter går vidare till högre nivåer, särskilt till forskarutbildningen, innebär att återväxten i ett ämne hämmas och att rekryteringen av nya lärare och forskare kan bli ett svårlost problem på lokal nivå. Vissa ämnen har också strategisk nationell betydelse. Vad innebär t.ex. svårigheten att rekrytera studenter och doktorander till matematikämnet för samhällets framtida behov av tekniker och naturvetare? En mer ingående studie kan inordnas i ovannämnda förslag till utredning.

Bristande jämställdhet

Det har konstaterats att det görs för lite i traditionellt

mansdominerade ämnen som teologi och national-ekonomi. I svenska/nordiska språk råder däremot kvinnodominans genom hela utbildningen och även till viss del på lärarnivå. Frågan här gäller om det finns anledning att göra några insatser på central nivå. Inför Högskoleverkets uppföljning av utvärderingen av studentinflytande, jämställdhet samt social och etnisk mångfald som genomförs nästa år, kan eventuella preciseringar göras.

Forskarutbildningen

När det gäller forskarutbildningen har det visat sig att förutsättningarna både inom och mellan ämnen är mycket olika. Stora variationer finns t.ex. mellan kurs-/avhandlingsdel inom samma ämne. Det är fastställt att alla doktorander ska skriva en avhandling om minst 80 poäng. När variationerna är så stora som mellan 40–80 poäng på kursdelen infinns sig frågan på vilket sätt dessa skillnader hanteras i forskarutbildningen. Högskoleverket kan bidra med ett klarläggande i frågan om regeringen anser det vara angeläget.

Kursvärderingarna

Det brister på de flesta institutioner när det gäller att återföra kursvärderingsresultat och att vidta förbättringar utifrån vad som framkommit. Ytterligare insatser behöver göras. Högskoleverket kommer att göra en särskild studie inom ramen för sin tillsynsuppgift.

Ifrågasättande av examensrätt vad gäller forskarutbildningen

Högskoleverket förfogar inte över rätten att dra in examensrätten för forskarutbildningen. Flera allvarliga anmärkningar har emellertid utdelats. Om nödvändiga förbättringar inte sker kan Högskoleverket under nuvarande förhållanden endast rekommendera regeringen att ifrågasätta examensrätten. Vad som händer därefter är oklart. Det är viktigt att proceduren klargörs mot bakgrund av att berörda lärosäten förväntar sig klara besked i denna för dem så viktiga fråga.

Framtida kvalitetsarbetsbedömningar

Den andra bedömningsomgången av lärosätenas kvalitetsarbete avslutas i och med utgången av

2002. Regeringen har aviserat att bedömningarna även fortsättningsvis ska genomföras om än i förenklad form. Erfarenheterna från den andra bedömningsomgången visar att några lärosäten bedriver ett framgångsrikt kvalitetsarbete medan andra fortfarande befinner sig i de inledande faserna. Verket föreslår, som tidigare nämnts, en förenklad och behovsanpassad form av kvalitetsarbetsbedömningar. Högskoleverket vill redan nu väcka frågan om några mer vittgående konsekvenser bör övervägas, i de fall lärosätenas kvalitetsarbete i framtida bedömningar inte visar några mer påtagliga framsteg. Högskoleverket avser att återkomma till denna fråga i en särskild skrivelse till regeringen.

» Referenser

Kvalitetsarbetsbedömningar

Fortsatt granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Operahögskolan i Stockholm (Högskoleverkets arbetsrapporter 2000:10 AR)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Borås (Högskoleverkets arbetsrapporter 2000:4 AR)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Gävle (Högskoleverkets arbetsrapporter 2000:9 AR)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Jönköping (Högskoleverkets rapportserie 2000:7 R)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Kalmar, Högskolan i Trollhättan/Uddevalla, Karolinska institutet samt Stockholms universitet (Högskoleverkets rapportserie 2001:22 R)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Karlskrona/Ronneby (Högskoleverkets arbetsrapporter 2000:7 AR)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan i Skövde (Högskoleverkets rapportserie 2001:16 R)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Högskolan Kristianstad (Högskoleverkets rapportserie 2001:23 R)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Kungl. Musikhögskolan, Mälardalens högskola, Karlstads universitet samt Örebro universitet (Högskoleverkets rapportserie 2001:14 R)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Lunds universitet (Högskoleverkets rapportserie 2001:5 R)

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid Uppsala universitet (Högskoleverkets rapportserie 2001:6 R)

Utvärderingar

Utvärdering av datavetenskapliga/datalogiska utbildningar i Sverige (Högskoleverkets rapportserie 2001:13 R)

Utvärdering av grund- och forskarutbildning i lingvistik och teckenspråk i Sverige (Högskoleverkets rapportserie 2002:11 R)

Utvärdering av matematikutbildningar vid svenska universitet och högskolor (Högskoleverkets rapportserie 2002:5 R)

Utvärdering av medie- och kommunikationsvetenskapliga utbildningar vid svenska universitet och högskolor (Högskoleverkets rapportserie 2001:25 R)

Utvärdering av teologiska och religionsvetenskapliga utbildningar vid svenska universitet och högskolor (Högskoleverkets rapportserie 2002:4 R)

Utvärdering av utbildningar i svenska/nordiska språk i Sverige (Högskoleverkets rapportserie 2002:8 R)

Utvärdering av utbildning i företagsekonomi vid svenska universitet och högskolor (Högskoleverkets rapportserie 2002:10 R)

Utvärdering av utbildning i nationalekonomi vid svenska universitet och högskolor (Högskoleverkets rapportserie 2002:9 R)

Utvärdering av ämnena latin, grekiska och nygrekiska vid svenska universitet (Högskoleverkets rapportserie 2002:3 R)

Övrigt

Att granska studentinflytande. SFS rapport om studentinflytande i kvalitetsarbetsgranskningar (SFS, 2002)

Deming, W. E., *The New Economics for Industry, Government, Education* (MIT Press)

Gellerstam, G., *Kvalitetsutveckling och kvalitetsmodeller för högskolans bibliotek. En förstudie* (Högskoleverkets rapportserie 2002:6 R)

Goda exempel. Hur universitet och högskolor kan arbeta med jämställdhet, studentinflytande samt social och etnisk mångfald (Högskoleverkets rapportserie 2000:9 R)

Kvalitetsarbete – ett sätt att förbättra verksamhetens kvalitet vid universitet och högskolor? Halvtidsrapport för granskningen av kvalitetsarbetet vid universitet och högskolor (Högskoleverkets rapportserie 1997:41 R)

Lärosätenas arbete med jämställdhet, studentinflytande samt social och etnisk mångfald (Högskoleverkets rapportserie 2000:8 R)

Nationella ämnes- och programutvärderingar. Anvisningar för självvärdering, Högskoleverket, utvärderingsavdelningen (reviderade 20011201)

Proposition Studentinflytande och kvalitetsutveckling i högskolan (prop. 1999/2000:28)

Regleringsbrev för budgetåret 2002 avseende anslag till universitet och högskolor m.m.

Stensaker, B., *Dom, diagnose, dialog? En studie av Högskoleverkets gransknings- och bedömmerrapporter 1995–1998* (Högskoleverkets skriftserie 1999:5 S)

The National Reviews of Swedish Higher Education. A Report. The International Advisory Committee to the National Agency for Higher Education. Martin Trow (Chair), Mary Henkel, Ernie House, Guy Neave, June 2001

Utvärdering av studera.nu (Borell Market Research AB, 2001)

Årsredovisning för Högskoleverket 2001

ISBN 91-88874-84-2